

PAISATGE I CARTOGRAFIA ENTRE ELS SEGLES XVI I XIX

per ANDREU BLANCH

L'afany per reproduir un territori gràficament per tal d'entendre'l millor ha estat una constant en totes les societats al llarg de la història. Quan realitzem sobre la sorra de la platja del Bogatell o de la Mar Bella un suau traç per tal d'explicar a algú on es troba un indret respecte a un altre, estem cartografiant i fent geografia. Quan Claudi Ptolemeu, a principis de l'era cristiana, es proposava, amb el nom de *geografia*, dibuixar els elements més característics del món conegut, ho féu amb l'afany de descriure i explicar la distribució d'aquests elements sobre la superfície terrestre. De comprendre millor el seu entorn.

Les tècniques i els objectius que han marcat l'evolució de la cartografia al llarg del temps són el reflex alhora de l'evolució tècnica i intel·lectual de la societat que la realitzava. Però més enllà de les qualitats científiques, tècniques o estètiques dels plànols, que són elements de gran importància en l'estudi de la història de la cartografia, aquí ens referirem als materials cartogràfics com a instantànies del temps. Documents gràfics que han plasmat les característiques d'un territori en un moment determinat, que l'han congelat utilitzant les tècniques disponibles en cada època i amb objectius diversos, però que sobretot ens permeten llegir aquests documents com a llibres on se'ns descriu un territori i un paisatge.

Com ja és ben conegut, el territori que avui dia ocupa el barri del Poblenou ha estat profundament transformat als darrers segles. Uns canvis que han originat paisatges ben diversos i que han acompanyat el grup humà que ha poblat aquestes contrades. L'evolució d'aquest paisatge, d'aquesta àrea percebuda per la població, es pot estudiar a través de diverses i variades fonts, però la cartografia que al llarg dels segles ha representat directament o indirectament el territori poblenoví ens permet fer-ho d'una manera força precisa. Aquest serà doncs el principal objectiu d'aquest escrit: utilitzar un seguit de materials cartogràfics elaborats al llarg dels segles, que ens permetran fer un exercici d'imaginació d'un paisatge ja inexistent però que fou fossilitzat dins l'exercici cartogràfic.

El caràcter eminentment rural al llarg dels temps del territori ocupat actualment pel Poblenou faria que el seu interès per cartografiar-lo fos relativament baix si no fos per la seva proximitat a la ciutat de Barcelona. L'evolució cartogràfica ha anat lligada, doncs, a l'interès que tenia com a espai immediat a la ciutat de Barcelona. I no va ser fins a la seva evo-

1. Plànol de perspectiva de Barcelona del s. XVI
Títol: Barcelona
Autor: Braun, Hogenberg
Any: 1572, publicat dins *Civitates orbis terrarum*
Font: Institut Cartogràfic de Catalunya.
PÀG. 26-27

2. Plànol de Juan Gianola
Títol: "Plano de Barcelona. Sitiada por las Armas de Francia el día 12 de Junio y defendida asta 5 de Agosto del año 1697 que fue entregada capitulando según el mas rigurosa estilo de guerra"
Autor: Juan Gianola
Any: 1697
Font: Institut Cartogràfic de Catalunya
PÀG. 28-29

lució com a territori urbanitzat quan es van iniciar cartografies de detall, ja entrats al segle XIX.

Una de les imatges més antigues que ens descriuen el territori del Poblenou la trobem en el recull de vistes de ciutats que, dins l'obra *Civitates orbis terrarum*, van fer Brau i Hogenberg l'any 1575 (**plànol 1**). En aquesta imatge hi trobem una Barcelona emmurallada i vista des de la muntanya de Montjuïc,

i la densificació del que més recentment es va anomenar Barri Gòtic destaca respecte als espais oberts d'hortos i monestirs de l'actual barri del Raval. Al fons, sobre l'horitzó urbà dominat per les dues torres de Santa Maria del Mar i solcats per l'arc de Sant Martí, se'ns apareixen els terrenys erms de l'actual Poblenou. Eren terres eminentment rurals solcades tan sols per alguna edificació de caràcter agrícola.

Més d'un segle després, i immersos en el que s'anomena època de la cartografia militar, trobem el plànol que G. Gianola va fer l'any 1697 per representar el setge que va patir la ciutat de Barcelona l'any 1697

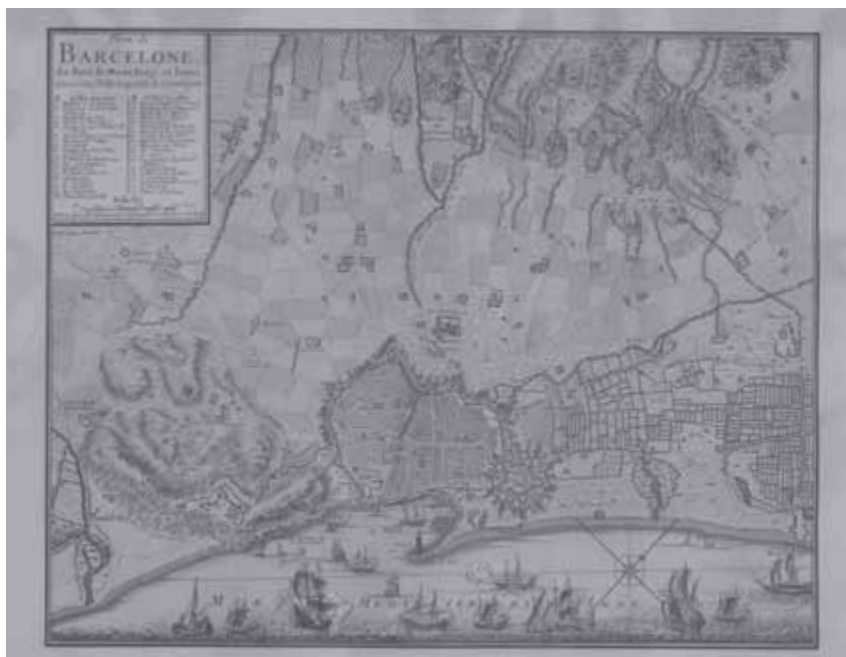
a mans del rei francès Lluís XIV (**plànol 2**). Gianola descriu no tan sols la ciutat emmurallada, sinó també tot el pla de la ciutat, per tal de representar la situació de les tropes que assetjaven la plaça.

És un document de gran importància perquè ens permet tenir una imatge força més precisa que l'anterior de com devien ser les terres actualment ocupades pel barri, no tan sols al llarg del segle XVII, sinó segurament també en el passat. Ens trobem principalment davant d'una representació cartogràfica que ens mostra un espai que va mantenir al llarg dels segles l'estructura del seu paisatge formada per zones de pastura i agricultura, enmig d'una zona de llacunes litorals i travessada per vies de comunicació de pas entre la Ciutat Comtal i el Maresme. Un paisatge natural habitual en la costa catalana i que ens recorda l'actual zona d'aiguamolls de l'Empordà o l'espai litoral del Prat de Llobregat, cada vegada més amenaçat.

El caràcter rural del paisatge que va definir el Poblenou fins fa gairebé un segle i mig queda palès en el traç de línies paral·leles que representen camps de conreu i que trobem al voltant del camí de França, actual Pere IV. Rodejat d'exèrcits en formació que ja ens parlen d'una nova època en l'art de fer la guerra, apareix el dibuix i el topònim d'un espai que, ja desaparegut, més tard donà nom a un barri i actualment a un carrer i a una parada de metro, la Llacuna. Les noves tècniques militars iniciades ja en el Renaixement amb l'entrada de les noves armes de foc queden paleses en les formacions ordenades de tropes i canons que es mouen en aquest mapa pels terrenys del Poblenou, però també en el mateix plànol, reflex d'una època on l'interès per cartografiar i representar els espais de batalla va esdevenir per primer cop crucial per al resultat d'aquestes batalles. Pocs anys més tard, el 1704, Felip V va signar un decret per reorganitzar l'exèrcit creant un regiment d'artilleria, concepcions de les noves guerres que també van arribar al camp de l'enginyeria, com veurem poc després amb la construcció de la Ciutadella i els seus nous sistemes de fortificacions.

Sobre les grans dimensions que presenta la llacuna litoral central al Poblenou, cal recordar el caràcter oscil·latori d'aquestes mesures segons l'època de l'any i les aportacions de les rieres que solcaven el pla de Barcelona.

Seguint un ordre cronològic i cercant aquells treballs cartogràfics que ens aporten noves informacions sobre l'evolució històrica del paisatge poblenoví, cal parar esment en l'obra que el geògraf francès Beaurain va fer del pla de Barcelona entre el 1715 i el 1720 (**plànol 3**). En aquest pla, que ara ja està buit d'exèrcits, trinxeres i batalles, podem llegir-hi una

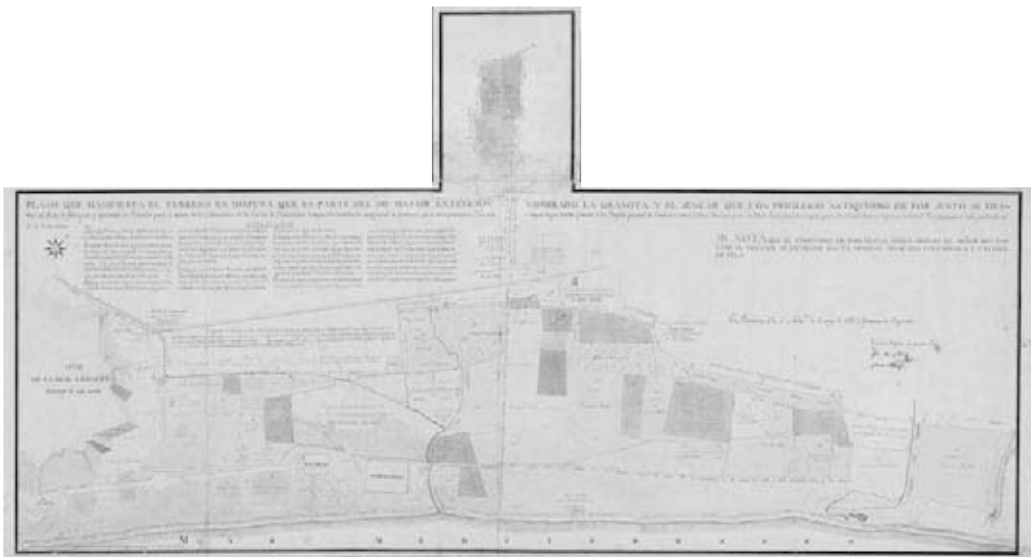

3.
Plànol de Beaurain
Títol: "Pla de Barcelone, du Fort de Mont Jouy et leurs Environs, Ville Capit. De la Catalogne"
Autor: Beaurain
Any: entre 1715 i 1720
Font: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
PÀG. 30-31

realitat territorial i paisatgística rellevant de l'actual Poblenou. Amb la fortalesa amenaçadora de la Ciutadella ja construïda, podem diferenciar clarament com els espais més litorals del Poblenou eren ocupats per les zones d'aiguamolls i llacunes, espais destinats a la ramaderia, mentre que els terrenys més interiors per sobre de la carretera de França eren terres destinades al conreu, tal com ens indica el parcel·lari marcat per la traça fina de l'autor del plànol. El Poblenou va continuar essent al llarg de tot el segle XVIII un espai rural destinat a satisfer les necessitats de la gran ciutat de Barcelona, que progressivament s'anava densificant dins l'espai que les muralles de Pere III havien delimitat tres segles abans. Aquest fet, que també es pot copsar en el plànol, és de gran importància per entendre el pas que fa el Poblenou i tots els espais del pla de la ciutat al llarg del segle XIX.

El segle XIX és el segle dels grans canvis en el paisatge. La densificació creixent de la ciutat emmurallada, a causa del procés que anomenem *revolució industrial*, iniciat a finals del segle XVIII, va fer que la ciutat cerqués nous espais per poder desenvolupar els nous processos econòmics que canviaren per sempre més la fesomia de molts paisatges catalans. Alhora, el segle XIX és el segle dels geòmetres, aquells tècnics especialitzats a aplicar la geometria a la cartografia, cosa que va generar una autèntica revolució en aquest camp.

Una de les primeres representacions cartogràfiques que ens permeten entendre alhora el paisatge rural del Poblenou i les primeres conseqüències de la revolució industrial sobre el nostre territori és el plànol que, signat pel geòmetra reial Ignaci Mayans, va «fotografiar» aquest territori l'any 1819 (**plànol 4**).

Aquest plànol, que caldrà estudiar amb més deteniment, sorgeix de la necessitat de cartografiar les terres anomenades *la Granota* i *el Joncar* per tal de delimitar aquells espais que ja des del finals del segle xv foren destinats a l'ús de pastura per tal de proveir d'aliments la ciutat de Barcelona. El detall de la cartografia i la generositat en l'ús de topònims i notes ens descobreixen un espai rural destinat principalment a la ramaderia, on encara resten terrenys d'aiguamolls i petites edificacions característiques d'aquest tipus d'espais agraris. No obstant això, s'hi reflecteixen alhora alguns dels elements que estructuraven el barri que tot just iniciava les seves passes i que van fer canviar per sempre el caràcter rural d'aquest sector del pla de Barcelona. Pel que fa a l'estructura urbana, se'ns representa per primera vegada tot el conjunt de vies de circulació que tracen el futur creixement urbà, com ara la carretera de França, el futur carrer del Taulat i, sobretot, el carrer de Sant Joan de Malta, que unia el Clot amb el mar. Aquest darrer carrer apareix amb una nota molt rellevant: «Camino de San Juan, el cual en el siglo XIII se extendía hasta la orilla del mar donde se desembarcaban los enfermos y heridos de los navíos de Malta o también en la casa hospital». Cal recordar que des del segle XIII existia un hospital de l'orde de Sant Joan de Malta a Sant Martí de Provençals. Aquests tres eixos van formar a partir d'aleshores l'embrió urbà del futur Poblenou. Un nou element urbà que també marcà el nou paisatge poblenoiví és el Cementiri del Poblenou, primer cementiri construït fora muralles i que fou beneït pel bisbe Sitjar el mes d'abril del 1819, el mateix any de la realització d'aquest plànol. També destaca la construcció del llatzeret que a finals del segle XVIII es va construir davant la platja per tal d'atendre els malalts de malalties infeccioses i que eren obligats a passar la quarantena abans d'entrar a la ciutat.

Ara bé, hi ha dos elements que ens permeten investigar el nou caràcter que va anar desenvolupant el paisatge del Poblenou. D'una banda, el terreny on la toponímia ens indica l'existència del prat d'indianes propietat dels senyors Juan Bosch i Josep Sala, localitzat a l'altura del que seria actualment

4.
Plànol d'Ignaci Mayans,
1819
Títol: "Plano que manifiesta el terreno en disputa..."
Autor: Ignaci Mayans
Any: 1819
Font: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
PÀG. 32-33

el camí Antic de València. És l'únic prat d'indianes reconegut en aquesta cartografia, però no en va ser el darrer, sinó que van configurar un nou paisatge de prats de teixits que van anar acompanyats, en un futur no gaire llunyà, de fàbriques, habitatges i sobretot obrers. Un paisatge densament humanitzat. D'altra banda,

podem identificar una adoberia on es treballava la pell, propietat de l'Ajuntament de Barcelona i ubicada també a l'actual camí Antic de València, al costat del prat d'indianes esmentat més amunt.

Uns trenta anys després, entre els anys 1853 i 1854, el geòmetra Llorenç Preses i Puig va fer un precís aixecament planimètric a escala 1:1.250 del municipi de Sant Martí de Provençals (**plànol 5**), per encàrrec dels propietaris del sòl, els quals es trobaven en conflicte amb hisenda per tal de delimitar quins impostos havien de pagar. La documentació realitzada adjuntava també un treball d'estadística territorial sobre les superfícies de les parcel·les i l'ús que se'n donava.

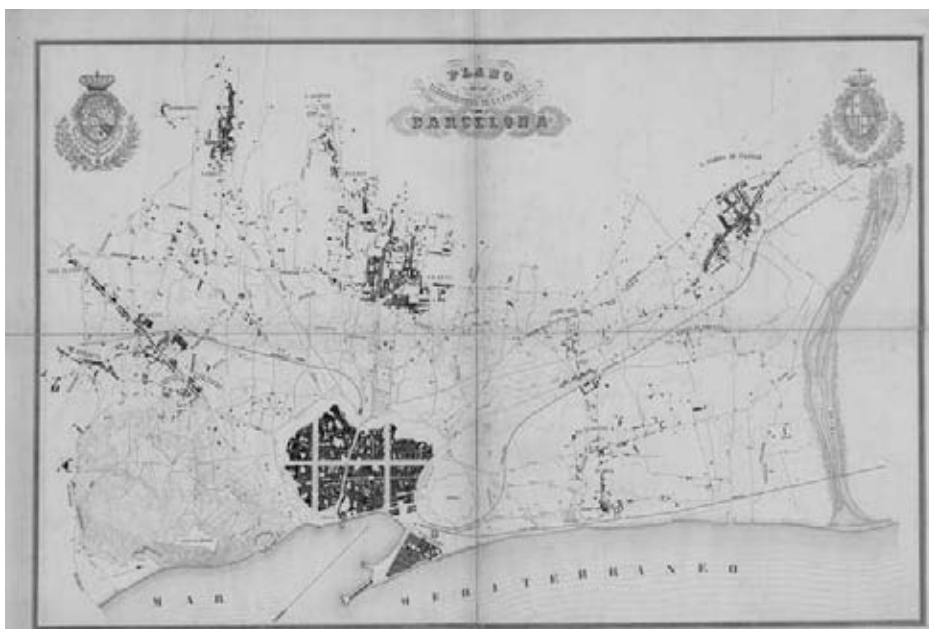

5
Plànol de Llorenç Preses
Títol: "Plano General del Termino de Sant Martín de Provensals"
Autor: Llorenç Preses i Puig
Any: 1853
Font: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
PÀG. 34-35

La precisió de l'aixecament ens permet constatar la consolidació dels processos de creixement urbà observats en l'anterior cartografia. A mitjan segle XIX, Llorenç Preses cartografia un territori que es troba ja en procés d'industrialització i creixement urbà. Consolidant-se els eixos viaris ja abans identificats de la carretera de França, el carrer del Taulat i l'actual Marià Aguiló, el barri del Poblenou va desenvolupant de mica en mica aquesta transformació territorial i

paisatgística que al llarg del temps el va convertir en l'anomenat *Manchester català*. L'any 1848 apareix un darrer element de gran importància en la definició del paisatge del Poblenou al llarg dels 140 anys posteriors: el tren. Les vies del tren de Barcelona a Mataró que tant van marcar aquest territori apareixen amb un traç clar tot explicant l'origen d'un dels paisatges històrics més característics d'aquesta franja costera. D'altra banda, també és destacable el procés de reducció de la grandària de les llacunes característiques del paisatge litoral, que foren dessecades progressivament al llarg del segle XIX, a causa tant de les noves activitats com per prevenir les malalties associades als espais lacustres.

Una de les fites cartogràfiques realitzades al llarg del segle XIX i que representa amb gran detall el moment històric que vivia la ciutat de Barcelona i les poblacions que ocupaven el pla fou l'aixecament cartogràfic que va fer Ildefons Cerdà l'any 1855 com a pas preparatori per a la realització del seu projecte d'eixample (**plànol 6**). L'any 1861, el mateix Cerdà

6
Plànol de Barcelona de Cerdà, 1855
Títol: "Plano de los alrededores de la ciudad de Barcelona"
Autor: Ildefons Cerdà i Pere Roca
Any: 1855
Font: ICC (Institut Cartogràfic de Catalunya)
PÀG. 36-37

havia desenvolupat al llarg del segle XIX arriben al seu punt més àlgid amb la realització d'aquests plànols, on no tan sols tenim un curós treball de planimetria, sinó que, a més a més, l'altimetria és representada amb les innovadores corbes de nivell, cosa que permet representar amb exactitud geomètrica el relleu del pla de Barcelona.

Seguint l'anàlisi feta amb el plànol de Llorenç Preses, Cerdà ens mostra un territori eminentment rural, però que va consolidant una estructura urbana al voltant de les vies abans esmentades. Ara bé, el plànol de Cerdà ens brinda l'oportunitat de veure com, sobre la jove estructura urbana del Poblenou al voltant dels actuals carrers de Pere IV, Marià Aguiló i Taulat, es va planificar una nova ciutat ortogonal que va acabar, no sense problemes i al llarg de més d'un segle i mig, consolidant l'estructura urbana de l'actual Poblenou.

En un estudi més rigorós de la història de la cartografia del territori del Poblenou caldria anomenar altres autors i analitzar detalladament no solament l'evolució de les tècniques emprades, sinó també l'entorn social i econòmic de les societats que les realitzaven, amb l'objectiu final d'entendre millor la percepció de l'entorn que en feia cada societat.

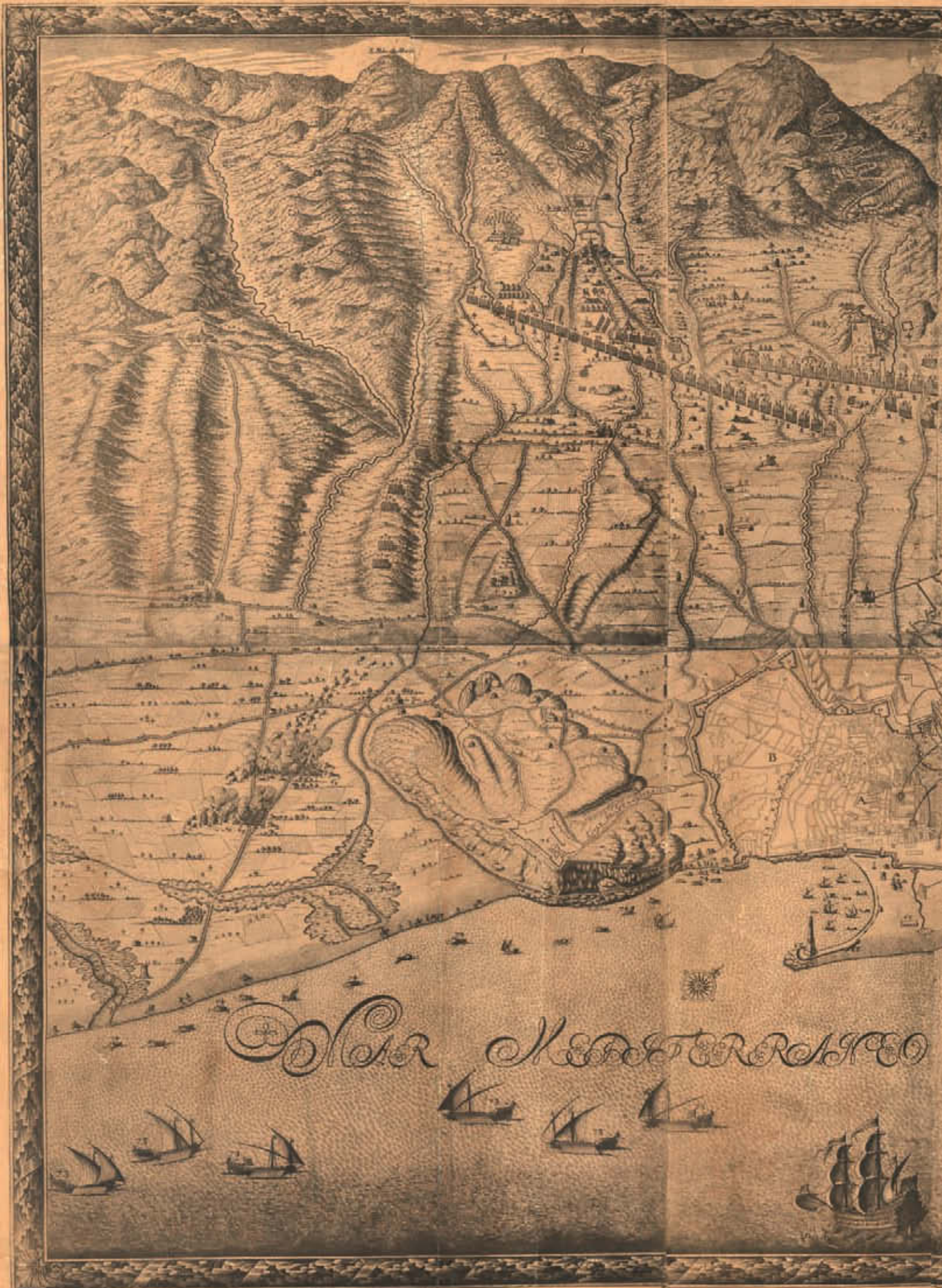
L'objectiu principal d'aquest escrit és identificar la importància de les representacions cartogràfiques realitzades al llarg del temps per tal de conèixer i identificar paisatges i territoris passats. Llibres oberts que no tan sols ens descriuen un territori, sinó que també ens mostren un paisatge que potser ja no existeix, i esdevenen documents que poden arribar a narrar el més apassionat guió de novel·la històrica.

i Pere Roca realitzaven el «Plano de los alrededores de la ciudad de Barcelona y proyecto de su reforma y ensanche» (**plànol 7**). En aquest plànol podem observar sobre la base cartografiada pocs anys enrere com es va superposar el projecte de reforma urbana més ambiciós mai realitzat per la ciutat de Barcelona. Era el principi d'una etapa en què les bases de l'urbanisme establertes pel mateix Cerdà es disposaven a canviar radicalment el paisatge de la ciutat de Barcelona i de les poblacions que havien anat creixent al seu voltant. Les millores tècniques que la cartografia

7
Plànol de l'Eixample de Cerdà i Roca
Títol: "Plano de los alrededores de la ciudad de Barcelona y proyecto de su reforma y ensanche"
Autor: Ildefons Cerdà i Pere Roca
Any: 1861
Font: ICC (Institut Cartogràfic de Catalunya)
PÀG. 38-39

VIR NEAPOLITANO

PLANO DE BARCELONA
 DE LA CIUDAD Y PUERTO DE LA REAL Y CATEDRAL DE BARCELONA
 DISEÑADO POR DON JOSE MARIA DE URBANO
 Y DEDICADO A SU ALTEZA REAL DON CARLOS IV REY DE ESPAÑA
 EN EL AÑO DE 1788

DECLARACION DEL PRESENTE PLANO

NUMERO	DESCRIPCION	NUMERO	DESCRIPCION
1	Cast. de S. Pedro	101	Cast. de S. Joan
2	Cast. de S. Joan	102	Cast. de S. Mateu
3	Cast. de S. Mateu	103	Cast. de S. Antoni
4	Cast. de S. Antoni	104	Cast. de S. Carles
5	Cast. de S. Carles	105	Cast. de S. Ferran
6	Cast. de S. Ferran	106	Cast. de S. Pau
7	Cast. de S. Pau	107	Cast. de S. Pere
8	Cast. de S. Pere	108	Cast. de S. Miquel
9	Cast. de S. Miquel	109	Cast. de S. Isidre
10	Cast. de S. Isidre	110	Cast. de S. Felip
11	Cast. de S. Felip	111	Cast. de S. Jacinto
12	Cast. de S. Jacinto	112	Cast. de S. Casimir
13	Cast. de S. Casimir	113	Cast. de S. Esteban
14	Cast. de S. Esteban	114	Cast. de S. Agustin
15	Cast. de S. Agustin	115	Cast. de S. Valentin
16	Cast. de S. Valentin	116	Cast. de S. Eusebio
17	Cast. de S. Eusebio	117	Cast. de S. Primitivo
18	Cast. de S. Primitivo	118	Cast. de S. Felice
19	Cast. de S. Felice	119	Cast. de S. Adolfo
20	Cast. de S. Adolfo	120	Cast. de S. Maximiliano
21	Cast. de S. Maximiliano	121	Cast. de S. Ignacio
22	Cast. de S. Ignacio	122	Cast. de S. Antonio
23	Cast. de S. Antonio	123	Cast. de S. Jose
24	Cast. de S. Jose	124	Cast. de S. Maria
25	Cast. de S. Maria	125	Cast. de S. Rosa
26	Cast. de S. Rosa	126	Cast. de S. Victoria
27	Cast. de S. Victoria	127	Cast. de S. Juana
28	Cast. de S. Juana	128	Cast. de S. Isabel
29	Cast. de S. Isabel	129	Cast. de S. Catalina
30	Cast. de S. Catalina	130	Cast. de S. Teresa
31	Cast. de S. Teresa	131	Cast. de S. Cecilia
32	Cast. de S. Cecilia	132	Cast. de S. Dorothea
33	Cast. de S. Dorothea	133	Cast. de S. Eleonora
34	Cast. de S. Eleonora	134	Cast. de S. Margareta
35	Cast. de S. Margareta	135	Cast. de S. Barbara
36	Cast. de S. Barbara	136	Cast. de S. Ursula
37	Cast. de S. Ursula	137	Cast. de S. Agneta
38	Cast. de S. Agneta	138	Cast. de S. Katerina
39	Cast. de S. Katerina	139	Cast. de S. Alexandra
40	Cast. de S. Alexandra	140	Cast. de S. Sofia
41	Cast. de S. Sofia	141	Cast. de S. Ana
42	Cast. de S. Ana	142	Cast. de S. Clara
43	Cast. de S. Clara	143	Cast. de S. Eufemia
44	Cast. de S. Eufemia	144	Cast. de S. Zofia
45	Cast. de S. Zofia	145	Cast. de S. Juliana
46	Cast. de S. Juliana	146	Cast. de S. Lidia
47	Cast. de S. Lidia	147	Cast. de S. Anastasia
48	Cast. de S. Anastasia	148	Cast. de S. Valeriana
49	Cast. de S. Valeriana	149	Cast. de S. Placidia
50	Cast. de S. Placidia	150	Cast. de S. Teodora
51	Cast. de S. Teodora	151	Cast. de S. Antonia
52	Cast. de S. Antonia	152	Cast. de S. Margarita
53	Cast. de S. Margarita	153	Cast. de S. Catalina
54	Cast. de S. Catalina	154	Cast. de S. Victoria
55	Cast. de S. Victoria	155	Cast. de S. Juana
56	Cast. de S. Juana	156	Cast. de S. Isabel
57	Cast. de S. Isabel	157	Cast. de S. Catalina
58	Cast. de S. Catalina	158	Cast. de S. Teresa
59	Cast. de S. Teresa	159	Cast. de S. Cecilia
60	Cast. de S. Cecilia	160	Cast. de S. Dorothea
61	Cast. de S. Dorothea	161	Cast. de S. Eleonora
62	Cast. de S. Eleonora	162	Cast. de S. Margareta
63	Cast. de S. Margareta	163	Cast. de S. Barbara
64	Cast. de S. Barbara	164	Cast. de S. Ursula
65	Cast. de S. Ursula	165	Cast. de S. Agneta
66	Cast. de S. Agneta	166	Cast. de S. Katerina
67	Cast. de S. Katerina	167	Cast. de S. Alexandra
68	Cast. de S. Alexandra	168	Cast. de S. Sofia
69	Cast. de S. Sofia	169	Cast. de S. Ana
70	Cast. de S. Ana	170	Cast. de S. Clara
71	Cast. de S. Clara	171	Cast. de S. Eufemia
72	Cast. de S. Eufemia	172	Cast. de S. Zofia
73	Cast. de S. Zofia	173	Cast. de S. Juliana
74	Cast. de S. Juliana	174	Cast. de S. Lidia
75	Cast. de S. Lidia	175	Cast. de S. Anastasia
76	Cast. de S. Anastasia	176	Cast. de S. Valeriana
77	Cast. de S. Valeriana	177	Cast. de S. Placidia
78	Cast. de S. Placidia	178	Cast. de S. Teodora
79	Cast. de S. Teodora	179	Cast. de S. Antonia
80	Cast. de S. Antonia	180	Cast. de S. Margarita
81	Cast. de S. Margarita	181	Cast. de S. Catalina
82	Cast. de S. Catalina	182	Cast. de S. Victoria
83	Cast. de S. Victoria	183	Cast. de S. Juana
84	Cast. de S. Juana	184	Cast. de S. Isabel
85	Cast. de S. Isabel	185	Cast. de S. Catalina
86	Cast. de S. Catalina	186	Cast. de S. Teresa
87	Cast. de S. Teresa	187	Cast. de S. Cecilia
88	Cast. de S. Cecilia	188	Cast. de S. Dorothea
89	Cast. de S. Dorothea	189	Cast. de S. Eleonora
90	Cast. de S. Eleonora	190	Cast. de S. Margareta
91	Cast. de S. Margareta	191	Cast. de S. Barbara
92	Cast. de S. Barbara	192	Cast. de S. Ursula
93	Cast. de S. Ursula	193	Cast. de S. Agneta
94	Cast. de S. Agneta	194	Cast. de S. Katerina
95	Cast. de S. Katerina	195	Cast. de S. Alexandra
96	Cast. de S. Alexandra	196	Cast. de S. Sofia
97	Cast. de S. Sofia	197	Cast. de S. Ana
98	Cast. de S. Ana	198	Cast. de S. Clara
99	Cast. de S. Clara	199	Cast. de S. Eufemia
100	Cast. de S. Eufemia	200	Cast. de S. Zofia

Plan de
BARCELONE,
 du Fort de Mont Jouy, et leurs
 Environs; Ville Capit. de la Catalogne

A. Ville neuve	B. Ville vieille
1. Bastion S. Francois	8. Fort de l'Est de l'Ance
2. Tyrjane ou Port des Galeres	9. Bastion de Jonquieres
3. Bastion du Roy	10. Bast de S. Marie
4. Fort de S. Bernard	11. Fort de S. Pierre
5. Tour de S. Paul	12. Bastion neuve
6. Fort de l'Est de S. Antoine	13. Bastion S. Daniel
7. Bastion de Tolles	14. Bastion de l'Avant
8. Arsenal	15. Fort de S. Raymond
9. Palais du Vice-Roy	16. Bastion du Vant
10. La Trinite	17. Fort de S. Just
11. S. Marie de Madrone	18. La grande Eglise S. Eulalie
12. Les Cordeliers	19. L'Inquisition
13. La Merced	20. S. Marie de la Mer
14. N. Dame del Pic	21. S. Catherine
15. L'Hopital	22. S. Dame du Serrat
16. S. Joseph	23. S. Pierre
17. S. Antoine	24. Place d'Armes
18. La Comedie	
19. Nouvelle Citadelle	

Echelle

de 0 200 400 600 800 Toises

A Paris chez M. de Beauvais Geographe Ordinaire du Roy

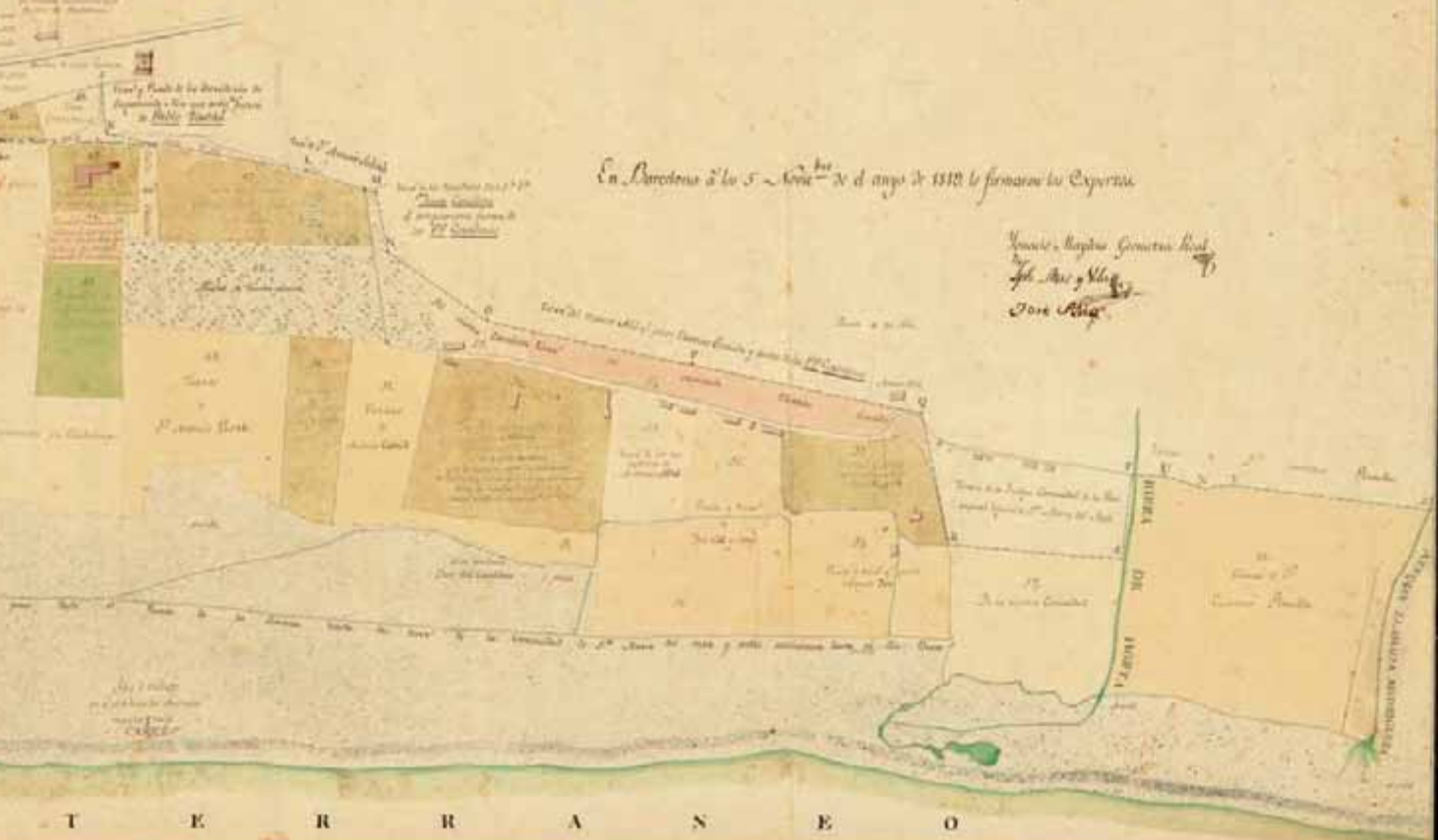
Gravé par Incein

NOMBRADO LA GRANOTA, Y EL JUNCAR QUE CON PRIVILEGIO ANTIQUISIMO DE POR JUNTO SE DES-
 -mayó en la Real Cédula General de la Reyna General de Cataluña contra Gabriel PERRAZA quien con título Real pretendia ocupar parte del indicado terreno. Copia autentica de esta Sentencia se halla guardada en

SE NOTÁ QUE EL TERRITORIO DE BARCELONA SEGUN DISPUSO EL AÑOR REY DON
 JAYME EN MCCCXIX SE EXTIENDE HASTA MONGAT, MONGADA COLLSEGUOLA Y CASTELL
 DE PELS

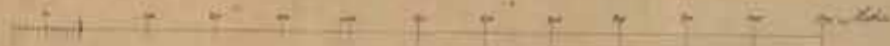
1850

1850

San Juan de los Rios

San Juan de los Rios

Escala de 1000 varas = 1000 metros

Plan general del terreno de San Juan de los Rios levantado por D. Antonio Ponce y Rey en el año 1833

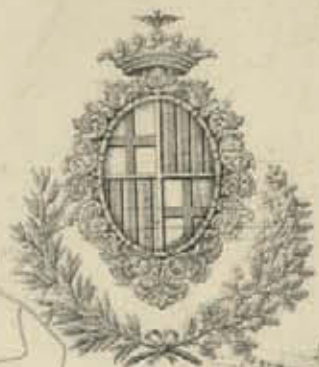
1833

PL
DE
L'ARREDORE
DE
BARRI

ANO
DE LA UNIDAD
ELONA

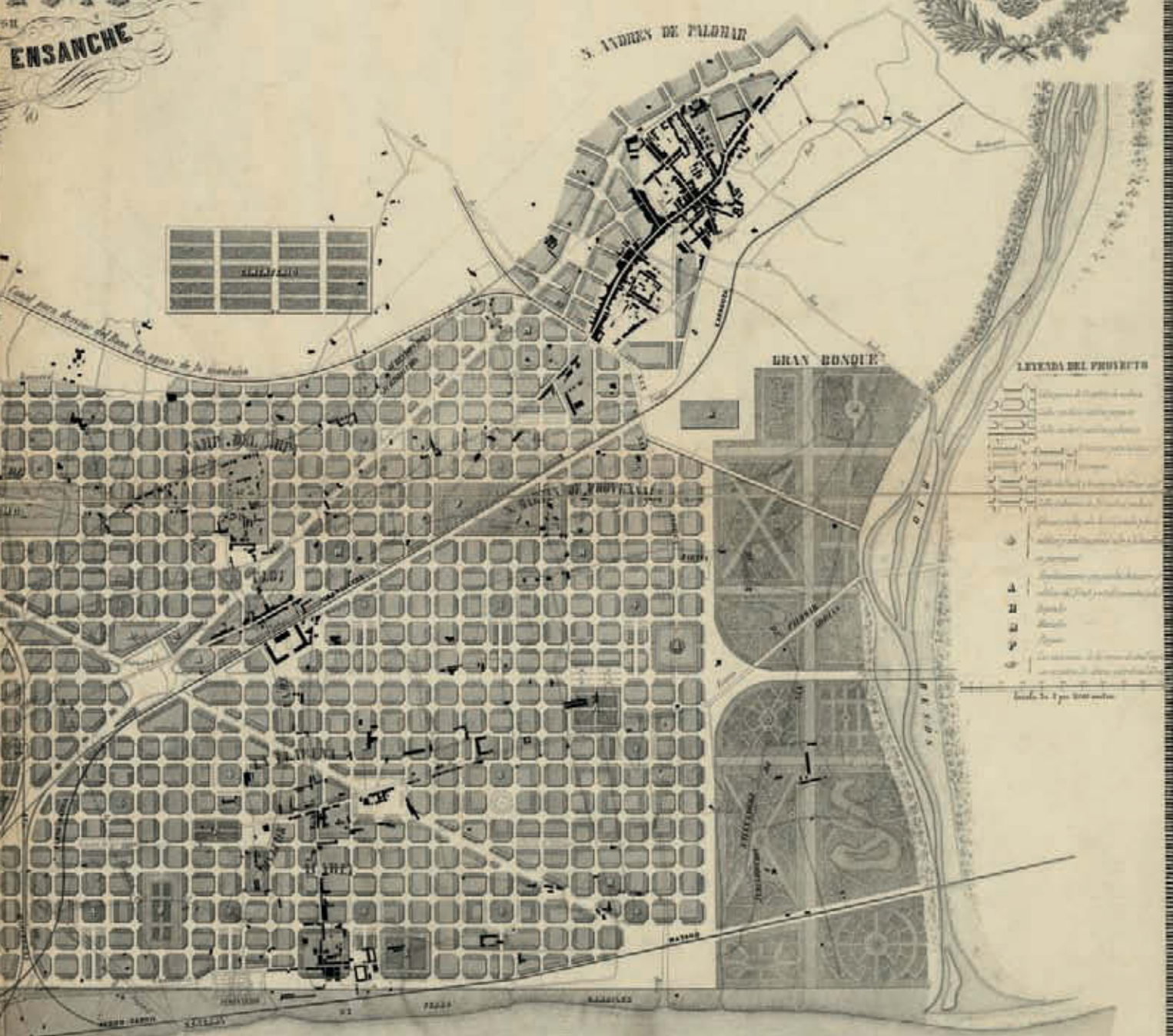
I T E R R A N E O

92
ALEXANDER
BANC
PROY
REFORMA Y

ANO
 DE LA CIUDAD
 DE MADRID
 PROYECTO
 DE
 ENSANCHE

I T E R R A N E O

D. Juan de Urbina y Arce, Director del plan, y arquitecto jefe de la obra.
 D. Juan de Urbina y Arce, Director del plan, y arquitecto jefe de la obra.
 D. Juan de Urbina y Arce, Director del plan, y arquitecto jefe de la obra.
 D. Juan de Urbina y Arce, Director del plan, y arquitecto jefe de la obra.
 D. Juan de Urbina y Arce, Director del plan, y arquitecto jefe de la obra.
 D. Juan de Urbina y Arce, Director del plan, y arquitecto jefe de la obra.